

Městská knihovna v Praze

ČEŠTÍ
BÁSNÍCI
20. STOLETÍ

MAGOR DĚTEM

Ivan Martin
Jirous

Praha
2018

e-kniha

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

43 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60 Kč** za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

MAGOR DĚTEM

/1982-1986/

Znění tohoto textu vychází z díla [Magorova summa I](#) tak, jak bylo vydáno v Praze nakladatelstvím Torst v roce 2015. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

§

Text díla (Ivan Martin Jirous: Magor dětem), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), je vázán autorskými právy a jeho použití je definováno [Autorským zákonem](#) č. 121/2000 Sb.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora-Nevyžijte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.1 z 16. 6. 2020.

OBSAH

--- (Tak už hajinkej Františko).....	6
Františčina kohoutí píseň	7
--- (Ptaly se nebe obláčky:).	9
Pohádka pro Františku	10
--- (Máma musí vyprat plínky)	12
Další pohádka pro Františku	13
--- (Do velké krajiny Dudédu)	16
--- (Tak stromy už se svlíkají)	18
--- (Ptala se Františky Marta:).	20
--- (Neslyší ouška Františky)	23
--- (Tatínek holčičkám vzkazuje:).	24
--- (Když uléhají beránky).	25
--- (Ať ryby vykulujou oči)	26
--- (Holčičky koukají do krmítka na ptáčky)	27
Velikonoční pohádka o kohoutech, bouřce a duze ..	28
--- (Povídá šmudle tululum:).	32
Pohádka pro Martu k svátku (a pro Františku taky)	
o tom co dělají noční skřítkci	34
--- (Letos nic nebude jako loni)	38
--- (Podívej se jak telátko).	41
--- (Večer před svatým Janem)	42
Ukolébavka v zelené a zlaté pro Františku a Martu k svátku	44
Komentáře k jednotlivým textům.	49
Ediční poznámka	50

- - -

Tak už hajinkej Františko,
peřinku dáme na bříško.
Slepičky šly už spinkat taky,
utichl vítr, spí i mraky,
broučci zalezli do jehličí.
Vzhůru jsou jenom andělíci,
aby tě ohlídali v noci
na nadýchaném obláčku.
Dobrou noc, ty můj miláčku.

28. 3. 1982

Františčina kohoutí píseň

Jsou kohouti barvy malin,
kohouti bledý akvamarín,
zlataví jako včelí med
i žlutí jako sirný květ,
zelení, modří, a to se ví,
taky kohouti růžoví.

Až na dvoře začne svítat,
Františka je bude chytat.

Jsou kohouti samé peří,
co jentaktak projdou dveřmi,
kohouti lehčí jako dech,
co lezou po skle na oknech,
kohouti vlhčí jako droždí,
kohouti, kteří žijou ve zdi.

Františka je za chvíli
pochytá jak motýly.

Kohouti plavou v polívce,
kohouti spinkaj v omítce,
kohouti skáčou po šalvěji
a potichu se v noci smějí,
kohouti vězí v hrdle láhve,
koukají z dírek na struhadle.

At' jsou drzí nebo se stydí,
Františka je všechny vidí.
Nastrká hejna kohoutů
do velikýho kornoutu.

19. 6. 1982

- - -

Ptaly se nebe obláčky:
proč mají ptáci zobáčky?
Ptal se paprsek sluníčka:
proč mají ptáci peříčka?
Ptala se mámy holčička:
proč mají ptáci očička?
Máma jí řekla za chvíli:
aby se Františce líbili.

Františka tiše zašeptá:
a mě se nikdo nezeptá,
proč mají myši kožíšky?
Zeptej se na to Františky.
Proč mají fousy kočičky?
Zeptej se na to Františky.
A Františka ti odpoví:
Pán Bůh je chce mít takový.

3. 7. 1982

Pohádka pro Františku

Za některých nocí je všechno opačně. Myškám narostou křidýlka, vynesou se do povětří jako vrabci a celou noc poskakují kolem komína a cvrlikají. Ptáčci se schovají do myších děr a zobou zrní, co tam myšky schovaly. Vajíčka lezou zpátky do slepiček a Láďa se potom diví, jak slepičky málo snášejí. Měsíc svítí jako sluníčko, ale není to vidět, protože ovečky běhají po nebi a celej ho zakrejvají. Šneci opustí svoje domečky, sednou si na ně a mávají na sebe tykadlama. V takové noci vyleze všechna voda ze studně, a když si máma včas večír nenapumpuje vodu, musí čekat až do rána. Jak je studně pod pumpou prázdná, fouká v ní velikej vítr a pumpa skřípe ze spaní, protože je jí zima z průvanu. Oheň v kamnech studí a pokličky na kamnech zalejzají pod hrnce, aby se trošku zahřály. Někdy venku prší ze spoda nahoru. Z takové noci se nejvíc radujou plivníci, využijou zmatku a schovávají věci. Máma je druhej den hledá a naříká. Jediný, co je v takový noci v pořádku, je kočka, leží u kamen a zdá se jí o ohromný misce mléka. Františka a Martička vypadají, jako by byly hodný holčičky, a pěkně spinkají, aby nebudily mámu.

Ráno se zase všechno vrací do pořádku. Ptáčci cvrlikají, jako by se nic nestalo, a myšky jsou v dírách a dospávají proflámovanou noc. Oheň už zase ohřevá Františce snídani. Voda rychle zalejzá do pumpy, ale v pumpě je malá díra, tak to všechna nestihne. Aby nikdo nepoznal, že byla na výletě, rozprskne se do maličkých kapiček rosy. Každá kapička je malinkej rybníček

a v něm plavou malilinký rybičky. Podobný kapičky se dělají Františce na nose, když je jí horko. A Františka si utře nos a pohádka je konec.

17. 7. 1982

- - -

Máma musí vyprat plínky,
má dvě holčičky malinký,
máma musí smažit jíšku
do polívky pro Františku,
uvařit krupičku v mlíčku
na kašičku pro Martičku.

Máma musí večír vždycky
ohřát vodu do vaničky
a nesmí pak při koupání
zapomenout na zpívání.
Přivolá tím andělíčky
do postýlek nad holčičky,
přivolá tím andílky
nad holčičky malinký.

31. 7. 1982

Další pohádka pro Františku

Ta krajina byla v láhvi, dovnitř se lezlo hrdlem po spuštěném prostěradle. Po dně se rozprostíralo zrcadlo, od hlubokého úvozu k malému osikovému hájku. Po zelených listech osik lezly červené berušky a každé ráno zpívaly:

Zelená je zdravá barva,
ať je to brouk nebo larva.
Jen co najdem někde mšici,
seberem ji rychle lžící,
strčíme ji do pusy,
ať se v puse udusí.

Čarodějnice, která bydlela v hájku, jim vždycky hrozila: „Vy máte chutě, nedožery!“ Když byla čarodějnice malá, nikdy se doma nic zeleného nevařilo. Nevěděla proč. Viděla, že beruškám jdou zelené mšice k duhu, a tak si vyčarovala pytlík zeleného hrachu.

V úvozu hlasitě předly divoké kočky, zrcadlo se blyštělo, osiky se třásly. Čarodějnice, přidržujíc se drápky, běžela rychle po zrcadle. Na jeho okraji, ve stínu osik, měla u šedého lišejníkem porostlého balvanu ohniště. Čarodějnice doskákala k ohni a sundala pokličku z hrnce. V hrnci to zabublalo a kolem se šířila omamná vůně hrachové polévky, majoránky a rumu. Čarodějnice strčila do hrnce pařát, míchala polévku a tiše si zpívala:

Proč není víc
čarodějnic?

Proč není víc
klekáníc?
Lidi nevěří už na nic
ať je zima nebo hic.

V láhvi bylo horko jako o žních. Slunce žhnulo. Se stromů kapalo sádlo. Čarodějnice se potila, pot se vypařoval a srážel se na stěnách láhve v husté bílé jedovaté kapky. Z dálky se ozývalo polední zvonění. Stočené prostěradlo se začalo kymácet a za chvíli žuchla doprostřed zrcadla polednice, kterou čarodějnice pozvala na oběd. Čuchla k polívce, strčila do ní prst, olízla ho a řekla: „Přilej tam trochu rumu, bude lepší!“ Čarodějnice sáhla do díry pod balvan a vytáhla láhev rumu. Rum byl hustý, měl barvu zašlého zlata a voněl jako starý mech. Čarodějnice nalila trochu do polévky, víc do sebe, a podala láhev polednici. Ta si notně přihnula a obě začaly prozpěvovat:

Může bejt prázdněj celej dům,
však na polici měj vždy rum!
Může ti doma chybět mouka,
může ti doma chybět pepř,
však flaška na tě musí koukat
z police vždycky, to mi věř!

Jak tak zpívaly, tekly jim z očí slzy dojetí. Potom se pustily do hrachovky. Ale to nevěděly, že čarodějnice a podobná havěť nesmějí hrách jíst. Proto ho čarodějnickí máma nikdy nevařila. Protože hrách je zelený a zelená barva dělá strašidlům hrozně zle, a zelený kulatý jim

dělá vůbec nejhůř. Jen polévku dojedly, začaly se nafukovat a nafukovat, byly jako dvě měchuřiny a za chvíli vyplňovaly celou láhev. A nafukovaly se pořád dál, až se láhev s třeskotem rozletěla a pohádka byl konec.

Tak si, Františko, pamatuj, že co je dobré pro berušky, jako mšice, nemusí být dobré pro malé holčičky a co je dobré pro malé holčičky, jako hrášek, nemusí být dobré pro strašidla. Dobrou noc!

11. 9. 1982

- - -

Do velké krajiny Dudédu
jednou s Františkou pojedu.
Vezmeme sebou Martičku,
sednem na kouzelnou pokličku
a poletíme jako ptáci,
co za obzorem peří ztrácí.
Jako tlustý pták Dagora
(to je dobrácká potvora),
jako tenký pták Odata,
který má křídla ze zlata
a jako bouřka tmavé oči.
Poklička do trávy tam skočí,
my seskočíme z pokličky,
budeme takhle maličký.
Roste tam kytky Podědiná,
ráno je jiná, večer jiná,
a mezitím je taky jiná.
Pod ní v pelíšku číča líná
spinká a spinká v klubíčku.
Vezmeme sebou Martičku
do velké krajiny Dudédu,
až tam s Františkou pojedu.
Na hlavy navlíknem si mraky,
paprsky uvážem si taky
místo obojků na krky.
Pozadu polezem jak raci,
aby nás nechytily draci,
co tam Dudédu hlídají.

Poletíme tam potají,
aby to lidi nevěděli.
Poletíme tam po neděli,
poletíme tam ve středu,
sedět budeme vepředu.
A vrátíme se pozpátku
některý týden po pátku.

19. 10. 1982

- - -

Tak stromy už se svlíkají
jako ty, Františko, před spaním,
a stromy už jsou nahatý
jako ty, Františko, jako ty,
když se převlíkáš ke spaní.
A taky voda ve studni
víc studí, voda ve studni,
do mlhy zvoní klekání,
klekání v mlze měkce zní,
večer je dřív, jsou kratší dny,
na bramboříštích už shořel pýr,
snáší se tma zas navečír.
A při zemi se plazí dým,
blíží se zima, mnoho zim
ještě tě čeká, Františko.
Ráno je ojíněné sklo
a jinovatka na střechách,
ach, na střechách a v korunách
stromů je stříbro, po vločkách
na dvůr se bude snášet sníh
bílý jak bílá těla cích,
a jako cíchy bílý dým
po střechách leze za komín.
Čeká tě zima, mnoho zim,
sníh bude ležet v závějích
jako vlna na ovečkách,
po vločkách padat, po vločkách
na dvůr se bude sypat sníh.

Zabečí ovečky ve chlívě,
tichounce zabečí ovečky,
po dvoře poběží holčičky
v závějích měkkých obě dvě.
A nakonec se v polotmě
rozsvítí zlaté hvězdičky,
zlaté hvězdičky v betlémě.

28. 11. 1982

- - -

Ptala se Františky Marta:
„Máme zavřené vrata?
Nepolezou sem strašidla?
Venku je tma jak povidla.“

„Vrata jsou samý železo,
tudy k nám strašidla nevlezou.
Viděli by je kohouti,
co sedí v jívě na proutí,
a jak by na ně kokrhali,
strašidla by se hrozně bály.“

„A tak mi řekni, a honem —
nemůžou spadnout komínem?“
„Tak z toho neměj vůbec strach,
spálily by se na tlapkách.“
„Ale Františko, pověz mi —
neschovaly se do slámy?“
„Jsou holý jako žížaly,
vosiny by je píchaly.“

„A nechce vylízt ze studny
ňáký strašidlo záludný?“
„V studni je zima a mokrý zdi,
tam žádný strašidlo nehnízdí.
Neboj se Marto, neměj strach,
můžeme zlobit v postýlkách.“

Začaly zlobit holčičky,
začly se hejbat pánvičky,
začly se otřásat pokličky.

Chytla se Marta Františky:
„Podívej se tam do jíšky!“
Z pánve, jak kdyby doutnalo,
žluté se oko koukalo.

Z bandasky ruka vylezla,
hubenej pařát, ruka zlá.
Odklopilo se poleno,
odkrylo bílé koleno
a do pekáče od jídla
plesknula něčí chodidla.

Na zdi, jak visí lopata,
koulí se hlava plešatá;
vtom průvan vyfouk zpod dveří
chomáč slepenejch kadeří.

Po vodě v kýblu ucho pluje,
poslouchá, boltec vystrkuje.

V uhláku pohnulo se uhlí,
ozvalo se tam: huhly, huhly,
já jsem strašidlo kuchyňský,
kouknu se, jestli holky spí.

Pařáty modrý od šmolky
natáhnuly se nad holky.
Holčičky ani nedutaly,
zavřely očička a hned spaly.

Strašidlo řeklo: „Máte štěstí!“
a zmizelo jak kapka v dešti.

květen 1983

- - -

Neslyší ouška Františky
jak myši šustí kožíšky,
neslyší ouška Martičky
jak myši mnou si tlapičky,

spinkají v náručí andělíčků,
ztichlý je dvůr, umkl šum,
usnulo peří kohoutům,
odpočínutí dudlíkům
přinesla noc, spí celý dům.

Voda ve studni taky spí,
spí kapka spadlá od pumpy,
i jídlo spinká v kastrolech,
v betlémě bíle kvete mech.

Františka s Martou vidí v snech,
jak kočky lezou po stropech,
ovečky měkce tají dech,
tiše noc praská ve svých švech.

Jen máma vzhůru na vartě
v kuchyni s lampou u stolu
píše tátovi epištolu
o Františce a o Martě.

11. 11. 1983

- - -

Tatínek holčičkám vzkazuje:
zlobivej pejsek se uvazuje
když začnou zlobit kohouti
zobákem se jim zakrouť
čumáček máčejí kočky
zlobivejm kotátům do močky

ale to nejhorší
řeknu vám nakonec:
zlobivý děti strčí se pod hrnec!

22. 1. 1984

- - -

Když uléhají beránky
za obzor na západ,
půjdeš Františko taky spát.

Když vítr, který pásl je,
ulehne na souvratě,
zavřou se oči Martě,
usne a spí.

A andělícci přiletí
na čela postýlek.
Vůně dne rozleží se v snech
a s vůní noci promíchány
obalí něžné usínání.

A zahrady se naplní
rosou a milostí.
Svěceným zrním ptáky v hnízdech
andělé pohostí.

1983

- - -

At' ryby vykulujou oči
voda se stejně nenamočí

u sporáku se kocour směje
oheň se taky nezahřeje

usnuli pod kamenem hadi
zima se nikdy nenachladí

kominík mával štětkou v síni
saze se vůbec nezašpiní

nad hrncem tančili komáři
pára ta se už nevaří

a holčičky si pomyslí
táta nám napsal nesmysly

12. 2. 1984

- - -

Holčičky koukají do krmítka na ptáčky.
Aby jim nakonec nenarostly zobáčky!

Holčičky louskají ze slunečnic semínka.
Aby jim najednou nenarostla křídýlka!

Holčičky viděly na dvoře jíkavce.
Aby se obě dvě nezměnily ve vrabce!

Dělají andílky ve sněhu na dvorku.
Aby se Martička nezměnila v sýkorku!

A večer před spaním prohlédnem Františku,
jestli ji peříčka nešimraj na bříšku!

4. 3. 1984

Velikonoční pohádka o kohoutech, bouřce a duze

Tohle je pohádka o tom, jak kohouti obarvili svět. Tak poslouchejte. Dřív byla země šedivá a tmavá a smutná na pohled. Všechno, co na zemi rostlo, splývalo, šedivé a hnědé. I pávi byli tenkrát šediví jako popel a oheň doutnal tmavou barvou. Taky blesky byly tmavé, nebyly vidět na nebi, hustém a šedivém. Tam vládla bouřka, nejtmařejší ze všeho. Občas dělala na nebi velké prádlo. Prala mraky, oblohu a vítr a hrozně si přitom zpívala. Prala nerada, zlostně přetahovala po nebi vaničky, dělala velký rámus, voda cákala z neciček, prádlo na valše hřmělo. Bouřka prala mraky a zpívala:

Šedé je nebe
šedé jak ocel kosy
šedé jsou doutníky na rákosí
šedé jsou včely i vosy
všechno je šedé a dokud budu zde,
jiné to nebude!

Ale něco barevného přece na světě bylo: duha, dítě slunce a deště, sestra rosy. Bouřka byla její teta, ale neměla ji ráda pro její krásu. Schovala duhu pod velkou hromadu krup, tam duha ležela zmrzlá, nemohla se pohnout, kroupy ji tlačily a studily.

Dole na zemi byly vysoké kurníky na kuřích nožkách. V těch žili kohouti. Ale nebyli zdaleka takoví šviháci jako dneska. Peří měli černobílé jako klávesnici klavíru. Protože tenkrát bylo ledacos pruhované nebo

puntíkované, něco bylo i kostičkované, ale barevné nebylo nic. A že byly zrovna Velikonoce, měli kohouti černobílé ocasy spletené do copánků jako pomlázky. Za kurníky byla hluboká rokle, a do té schovávali kohouti vajíčka, která ukradli slepicím. Na dno rokle sahal dlouhý žebřík. Kohouti vajíčka vždycky dokutáleli k okraji rokle a dolů musela vajíčka sama. Lezla po žebříku a šlo jim to špatně. Vajíčka nemají nožičky, chudinky! A jak jsou šiřatý! Padala ze žebříku dolů a křičela: „Křáp, křáp, křáp!“ Kohouti byli rozčilení, běhali kolem a občas šlápali na vajíčko. A vajíčko zaplakalo: „Au!“ Kohouti kutáleli další a další vajíčka, byli to schánšliví kohouti, a zpívali si přitom:

Nevyčte nikdo z tlustejch knih,
co tajemství skryto ve vejcích!
Podivuhodná je to věc:
nebyl by život bez vajec!

Když byla rokle plná, kohouti nad ní mávali radostně ocasy. Vajíčka přetékala z rokle, kutálela se po stráních a válela se v jehličí. Bouřka je uviděla seshora z oblohy. „To dovedu taky!“ křičela. Přilétla k mraku, na kterém měla hromadu krup, převrhla ho a na celý svět se vysypaly kroupy jako spousta malinkých vajíček. Ale bouřka zapomněla, že má pod kroupami schovanou duhu. Duha se protáhla po nebi, jako vějíř se rozprostřela od východu k západu. Bouřka ji uviděla: „Á, ty potvoro!“ zakřičela hrozným hlasem, popadla zástěru z černého mraku a začla duhu honit po nebi. Ale duha byla rychlejší, byla rychlá jako sluneční paprsek

(nezapomeňte, bylo to dítě slunce!), šup – sklouzla na zem a vběhla do jednoho kurníku na kuří nožce. Tam byli zrovna všichni kohouti, pletli si ocasy do copánků jako pomlázky, byly totiž právě Velikonoce. A tu uviděli duhu. Zůstali celí zkoprnělí. „Co to je?“ křičeli. „Je to pták nebo řeka? Proč nemá nožičky? Kde to má hnízdo?“ A byli zase rozčilení a šlapali po vajíčkách, která ještě nestačili odnést do rokle. „Au,“ křičela vajíčka, „au au!“

Všechny barvy světa byly na duze. Kohouti nikdy nic tak krásného neviděli. Duha se třásla a šlehalý z ní plameny divokých barev. Kohoutům od nich začaly hořet ocasy a hořely všemi barvami duhy. Kohouti nevěděli, že je duha dítě slunce a deště, ale viděli barevnou záři a viděli, že je duha krásná. Zvenku slyšeli strašný hřmot. Hromy třeskaly, jako když bouchá víko klavíru. Bouřka létala po světě a hledala duhu. Převracela všechno vzhůru nohama, vyvracela stromy a prohlížela jim kořeny, orala pole a šplouchala rybníky. Tmavá, zlá a závistivá křičela v povětří, na zemi i na vodě.

Ale kohouti se brzo vzpamatovali, oklepali se a dali se do práce. Namáčeli ocasy do barevné záře a začali barvit velikonoční vajíčka. Hřebínky si natřeli načerveno, aby se jim líp pracovalo, a vajíčka barvili namodro, nažluto, nafialovo, nazeleno i načerveno.

A když už byli skoro hotoví, přiletěla bouřka na hrozném větru, vlétla do rokle a do kurníků a objevila duhu. Větrem ji vyzvedla i s hromadou vajíček vysoko do mraků. Vajíčka se rozprskla po celém světě. A jak bylo od bouřky všechno mokré, barva z vajíček pouštěla. Modré skořápky obarvily nebe, chrpy, čekanku

a vodu v rybníkách, šmolku a bandasky na mléko. Zele-
né skořápky obarvily trávu a modřínny. Červené jahody,
jeřabiny a maliny. Žluté obarvily rozvité jehnědy jív
a blatouchy. Fialové obarvily pávy a šišticky olší. Šiš-
tičky olší šustily v listí:

Jak je to všechno nové!
A jak je všechno lepší!
Teď když jsme fialové,
jak je celý svět hezčí!

Kohouti radostí šlehali ocasy sníh z rozbitých vajíček.
Začalo chumelit, bouřka se utišila a za chvílku i sníh
roztál. A bylo vidět modré nebe a na něm bílé berán-
ky, skořápky vajíček, které kohouti nestačili obarvit.

A vyšlo slunce – na něm se usadily žloutky z rozbi-
tých vajíček, a svítilo na svět. A lehký vítr vesele pásal
stáda beránků na modrém nebi. A ty nejtenčí skořápky
z vajíček liliputek dodnes poletují po světě.

To jsou motýli.

25. 3. 1984

- - -

Povídá šmudle ťululum:
Nasypu zrní koťatům.
Šmudla se ťukla do čela:
Tos měl udělat už včera!

*

Ťululum ptalo se šmudly:
Nevidělas tady nudli?
Řekla mu šmudla:
Třeba je v polívce!
Nahnuli se a spadli oba
po hlavě do hrnce.
A je po povídce.

*

Říkalo ťululum šmudle:
Kdyžs ještě byla maličká,
zasázeli jsme skořápky.
Už by mohla být vajíčka!

*

Povídá šmudle ťululum:
Je jaro, zalej dům!
Až oschnou tašky,
zryjeme střechu,
zasejem kytičky pro potěchu.
Tam krtci nebudou
dělat neplechu!

*

Zvedal túlulum na pánev fazoli.
Než ji tam dostal, měl všude mozoly.
Utřel si čelo, řek šmudle: Dojdi pro kmín!
Copak ho unesu? Pomoz mi s ním!

*

Přiběhla šmudla:
Díry jsou v žebříku!
Co ty pořád vidíš?
Nedělej paniku!
Přemýšlel túlulum,
vzal do hrsti rozum.
Pak díry zabeđnil
a žebřík opřel o dům.

duben–květen 1984

Pohádka pro Martu k svátku (a pro Františku taky) o tom co dělají noční skřítki

Každý večer, když holčičky usínají v postýlkách, ožívá noc, velká máma skřítků. Skřítki se jí narodili z černých paprsků tmy za nejtemnější bezměsíčné noci. Jsou hodní a hezcí, mají průsvitná růžová ouška a zelená očička, protože bydlí ve stínu hustých zelených rostlin, v lopuší a maliní u Kozákovíc zahrady. Jsou vlhčí, jak žijou pod listím; někdy se proto zdá, že pláčou, a možná, že opravdu pláčou. To ví jenom noc a hvězdičky, které jim svítí na jejich noční vrnění a šmejdění, hemžení a šustění, šťourání a rabušení. Skřítki se starají, aby svět vypadal pěkně a aby byly hezké věci na hezkých místech. Když k večeru na krajinu padá klekání, odhrnují skřítki lopuchové listy, zvedají hlavičky a zvědavě poslouchají. „Bude dneska noc?“ ptají se ptáků. A ptáci jim odpovídají: „To víte, že přijde, měkká jako peří nastlané v hnízdech a sladká jako jeřabiny. Ale proč se ptáte? Vždyť víte, že je to tak každý den.“ A skřítki zesmutní a naříkají: „Když my jsme tak maličcí, že si nic nepamatujeme. Všechno hned zapomeneme, máme malinké hlavičky. Ach ou! Když o tom přemýšlíme, hlavičky se nám tak rozpálí, že si je musíme chladit. Podívejte!“ – Skřítki strášali z lopuchových listů na rozpálená čela kapky rosy. Kapky zasyčely jako na žhavé plotně a vypařily se. „Ó“ – pípli ptáci – „tohle jsme ještě nikdy neviděli! O tom se nám budou zdát krásné sny! Nezlobte se, ale musíme už jít spát, nebe má barvu ojíňených švestek, za chvíli je tady noc.“ „Tak jsme se

dočkali," vydechli skřítci radostně. „Co budeme dneska dělat?“ „Budeme kartáčovat mech na střeších, aby byl pěkně zelený a líbil se hospodáři.“ A skřítci se vydali do chléva k prasátku, nasbírali tam vypadlé štětiny, svázali je stéblы trávy do malých kartáčků. Vylezli na střechu stodoly a čistili kopečky mechu. „To bude ráno krása," libovali si. Hospodář Láďa ráno mžoural na střechu trochu podezíravě, dlouho stál se zakloněnou hlavou, ale neřikal nic.

Skřítci jsou maličcí, mnohem menší než nejmenší holčičky, a proto se brzy unaví. Vždycky jeden den pracují a druhý den si hrají a odpočívají. „Dneska se teple oblečeme," říkají, „půjdeme daleko, až dolů na městečko. Budeme se tam vozit na rafičkách hodin.“ A skřítci si vlezou na kostelní věž, usadí se na rafičkách a celou noc se pomaličku vozí pěkně dokola. Ale ráno! Zvony se rozezněly, jak svolávaly lidi na jitřní mši, a skřítci sotva stačili slézt a pelášili domů. Uši jim zalehly a celý den je brněly hlavičky, až s nimi vrtěli ze spaní.

Ale večer už byli zase čiloučcí a do růžova vyspinkaní. „Co dneska?" ptali se nedočkavě jeden druhého. „Budeme nosit vodu do studně, aby nevyschla.“ A skřítkové začli běhat pod listím a po stéblech, sbírali kapky rosy do kornoutků z jasmínových květů. Kapku po kapce poušteli do studně. Žbluňk, žbluňk! žbluňkaly kapky a skřítkům to znělo jako ta nejhezčí hudba. A máma se ráno divila, jak je voda ze studně chladná, čistá a hebká, ale to už skřítkové zase spali zavrtnaní v krtčích hromádkách. Spali také pod lopuchovým listím, celí utrmácení po noční práci, urousaní, tlapičky ušmudlané. Hlemýždi je hladili tykadly a žížaly ožižlávaly.

A večer, když se navracel soumrak a vlhko táhlo z humen, skřítkové se zase probouzeli. „Bude dneska noc?“ ptali se ptáků. „Ach, vy ušmudlanci,“ smáli se ptáci, „to už zase nic nevíte?“ Ale když viděli, jak se skřítkům třesou bradičky a slzičky se jim koulejí po ušpiněných tvářičkách, rychle je ujišťovali: „To víte, že přijde, nebe na obzoru je jako rozlitý žloutek, sluníčko zapadá a za chvíli je noc tady.“ „To jste hodní,“ děkovali jim skřítkci, opadanými růžovými plátky si otírali slzičky a poskakovali po květech čínského zelí. „A co budeme dělat?“ „Dneska budeme jenom lenořit,“ povídá nejstarší a nejmoudřejší skřítek, „protože jsme moc unavení. Budeme pozorovat hvězdy.“ A skřítkci vytáhnou z tajných úkrytů v kopřivách střípky skla z rozbitých lahví. Jsou to nádherné střípky, zelené, žluté, hnědé a nejvzácnější – modré a červené. Skřítkci si lehnou na záda do trávy a pozorují hvězdy. Hvězdy jsou zelené, modré, žluté a červené. Skřítkci se slastně povalují a vzdychají nad kouzelným nebem. „Kdyby bylo takové pořád, to by bylo pěkné!“ Ale pak obloha začne blednout, nebe je světlejší a světlejší, blíží se ráno. Skřítkci zahrabou sklíčka do tajných úkrytů a rozběhnou se domů. Skřítkci lopuchoví pod listy lopuch, skřítkci skořápkoví bydlí v rozbitých skořápkách od vajíček, jiní zalezou do prázdných hlemýždích domečků – a nejmenší, skřítkci ořechoví, se schovají v ořechových skořápkách.

Pak prospí celý den v chladných stínech lopuší, maliní a kopřiv a vánek je ovívá laskavým foukáním. A k večeru, když vánek uléhá, skřítkové vstávají. Zeptají se ptáků, jestli přijde noc, a ptáci s údivem zacvrlikají:

„To jsme ještě nikdy neslyšeli, aby měl někdo takhle krátkou paměť. To víte, že ano, za chvilinku se začne stmívat.“ A skřítkové se radují, jako každý den, a volají na sebe: „Co budeme dělat dneska?“ „Budeme leštit vajíčka!“ Potom se rozběhnou do chléva a ve žlabech zanesených senem a slámou hledají vajíčka, která hospodář nesebral, a natírají je sádlem. A hospodář Láďa se pak diví, jak krásná leská vajíčka slepice snášejí. Takhle se skřítkci starají o to, aby na světě bylo pěkně.

A někdy si skřítkci hrají na hrušky hniličky. Vylezou na strom, sednou si do řady na větev a tiše tam hřadují. Po nějaké době se jeden skřítek pustí a žuch! bouchne do trávy pod stromem. Žuch žuch! pustí se další skřítkci. A tak to bouchá celou noc. Máma slyší ze zahrady temné bouchání a myslí si, že noční větrík shazuje jablka ze stromů. Takhle skřítkci pletou lidem hlavy. To všechno a ještě spousta, spousta dalších věcí se děje v noci, když velká máma skřítků rozsvítí nad světem světylka hvězd. Dobrou noc, Marto, dobrou noc, Františko!

29. 7. 1984

- - -

Letos nic nebude jako loni,
kdy svatý Martin na koni
se sněhem přijel, na koni.
Letos přiletí na huse,
dozní klekání, setmí se,
husí kejhání ozve se
v oblacích, děti, v oblacích.
Husa si peří načechrá
a zářivý se začne prach
z oblaků sypat, bílý sníh.
A zasněžený bude práh,
stodola, studně pod kůlnou,
jak peříčka se rozlétnou
po čekající krajině.
Ty nespíš, Františko?
Marto, ty taky ne?

Husa se otřepe v oblacích,
prachové ztratí peří, sníh
říkáme mu, děti, sníh.
Na zem se peří začne snášet,
poslední svíčka dohoří
a celá vesnice do tmy se
do tmy pak, děti, ponoří.
Peří si husa načechrá
a bílý vysype z něj prach,
bělostné peří roztrousí
na rybníky a na lesy
a vítr do něj zafouká.

Čí to očičko na mě kouká?
Františky nebo Martino?
Spěte už, drobotino.

Letos ne na koni, letos ne,
ozve se husí kejhání
oblohou, nebes na báni,
husa se křídly rozmáchně,
z oblohy husa podškubaná
zasype peřím bílá rána,
všechno zasype bílé peří,
snese se na zem, níž a níž.
Věříš, Františko? Marto, věříš?

A husa v mracích rozsype se,
prachové peří bílé se snese
a závěj bílá prachová
pod sebou zemi pochová,
začne se peří snášet níž
jak z roztržené peřiny
na smrky, břízy, modříny,
jeřáby, Františko, lípy, olše,
spěte už, Marto, spēte tiše.

Až pleskot křídel na nebi
se ozve, děti, na nebi,
mráz jinovatkou políbí
rybníky, zavře pod ledy,
přiletí Martin na huse
a sovy sněžné vynesou se,

zaradují se, zahoukají,
ať se vám krásné sny teď zdají,
ať Marta s Františkou hajinkají.

30. 9. 1984

- - -

Podívej se jak telátko
olizuje Jezulátko

a pára z huby oslíka
halí ho tenká košilka

pavouci tmaví jako stín
sprádají nad ním baldachýn

od zlaté slámy svatozář
padá na Mariinu tvář

pastýři venku u beránků
foukají do trub v nočním vánku

tak radují se vzduch i země
i voda v městě Betlémě

21. 10. 1984

- - -

Večer před svatým Janem
vrtěla zrůda chřtánem
lila si do něj kolomaz
blínem si natírala vaz

Mláděta oslizlý potvory
cucala kořen mandragory
chlupatý jako koťata
vázaly stvůry košťata

Příšera v koruně akátu
držela jehlu v pařátu
úlomkem kosti lebeční
šila si šaty sváteční

Ropucha skrytá pod kamenem
volala ďábla tajným jménem
a u kostela netopýři
rychle se vyhýbali kříži

Tu znenadání zhloubi studně
divné se vyřinuly vůně
a vítr tloukl o střechu
uschlými věnci česneku

Psi ve vsi vyjí báby vřeští
dneska letíme do povětří
i nebe bude se dnes třást
záda už chladí blínová mast

Dnes noc je kdy se kouzlům daří
skřehotá cosi na zápraží
dneska i tma se bude bát
poletíme! vzhůru na sabat!

1984–1986

Ukolébavka v zelené a zlaté pro Františku a Martu k svátku

I.

To, co se stalo,
snad se stalo někomu jinému
v jiném čase.

To, co se stalo,
snad se stalo někomu jinému
jindy asi,
princezna seděla na terase,
zeleným hřebenem zlaté vlasy
hebkými pohyby česala si.

II.

Byla mdlá, bílá, průsvitná,
zabloubaná a z neshvěta,
seděla tiše na terase,
jemnými pohyby hebké vlasy
jemné jak chmýří česala si,
mdlými pohyby do tmavého klína
zelený hřeben odkládala.

III.

Mosazné slunce v nebi spalo,
znavené paprsky posílalo
na zámek, les, na povrch tůní,
princezna voněla sladkou vůní,
zelené listí kolem spalo
nad terasou a okolo ní,

nazlátlá zeleň mlčky spala
v zelených leknínech vody tůní,
vodoměrky a potápníci
tiše klouzali po hladině,
princezně uvízla ruka v klíně,
únavné, jemné a milé spaní
pak na ni potichoučku přišlo.

IV.

Naposledy pak prohrábla si
znavenou rukou zlaté vlasy,
zívla, usnula, z ruky štíhlé
zelený hřeben upustila.
Z hřebenu toho zeleného
jeden vlas zlatý vypad asi,
krouživým pohybem od terasy
odletěl, odvál,
zlatý paprsek dopad asi
na zlatý vlas, co padal dolů,
dole na zelený povlak tůně
dopad a zmizel.

V.

Holátka ptáků v temném hnízdě,
zlatá holátka v houští túje
podivila se, zapípala,
zavrňela a usínala,
zlatými průsvitnými víčky
na hladinu se podívala,
svěsila zobáčky, spala znovu.

Tmavozelené husté túje
k hladině tmavé, zelené tůně,
k tmavé zeleni tůně hloubi
svěsily svoje těžké loubí,
potichu, s šumotem neslyšitelným
zvolna se nachýlily.

VI.

Vlas dopad na žabinec tůně,
ze které sladká jemná vůně
líně vzlínala na terasu,
dopad zlatý vlas na hladinu,
zazvonil, zmlkl a voda nad ním
tiše a mlčky zavřela se.

A spící štěňata vlkodlaků,
čarodějových služebníků,
v doupěti pod kořeny túje
tlamičky zvedla, usmála se,
zavrčela a spala zase.

VII.

Zazněl vlas zlatý na hladině,
zelené žáby na dně tůně
zvuk křehký jemný zlatý jak zvony
z dálky, z hladiny uslyšely,
zelené hlavičky zvedly líně,
zlatý vlas klesat uviděly,
pak zlatá víčka zelených tváří
svěsily znovu před tu záři,
zaskřehotaly a usínaly.

VIII.

Usínaly, zvadly a spaly,
vlas zlatý na ně dopad asi
a zlatá, tenká kadeře část
jak oprátka na břevně kříže
kolem šíjí se ovinula
zelených žabiček v bahně spících.
Jak vlas je pošimral,
zalechtal asi,
zelená slupka popraskala,
loupala se a sloupala asi,
oloupala se jako lusky,
zelené žáby zelené šaty
jak hrášek zelené odložily,
do zlatých hávů protkávaných,
jak jmelí zelených a zlatých,
lehce pozvolna oděly se
a v princezny se proměnily.

IX.

Pomalu, vláčně, krouživým pohybem
zvedly se na hladinu tůně,
vypluly v bublinách jemně, líně,
oklepaly se jako pejsek,
na terase se usadily,
zelené hřebeny do rukou vzaly
a vlasy ještě trochu vlhké
vláčnými pohyby česaly si.

X.

Byly to zakleté princezny,
to ale, děti, snad už víte.
Tmavý kouzelník v kořenech túje,
v kořenech túje zavinitých
kdysi je zaklel,
zaklel asi.

Vysvobodit je mohl jenom
zlatý vlas, krouživě padající,
zlatý paprsek také asi,
jenž na vlas z terasy padající
asi včas dopad, dopad asi.

XI.

Tak tiché, zlaté na terase
mlčící princezny seděly zase,
zlaté znavené slunce z nebe
na ně paprsky posílalo,
princezny vadly, usínaly,
posledním pohybem zelený hřeben
do klína zvolna odkládaly,
z každého hřebenu zlatý vlásek
potichu pomalu padal dolů.
Ale to, děti, snad už znáte.
Tak se vrátíme na začátek:

Zlatá princezna někdy asi
na terase si
čechrala vlasy...

1986

Komentáře k jednotlivým textům

xxx (*Ptala se Františky Marta*)

3. strofa, 6. verš sh.: opravujeme podle smz. z „neschovali se“ na „neschovaly se“;

8. strofa zd., 1. verš zd.: opravujeme podle smz. z „slepených kadeří“ na „slepenejch kadeří“ –

10. strofa zd., 1. verš zd.: opravujeme podle smz. z „koukám se“ na „kouknu se“;

xxx (*Když uléhají beránky*)

Tento text z *Magorových labutích písní* byl (nepochybně na přání autorovo) zařazen v roce 1991 i do prvního knižního vydání sbírky *Magor dětem*. V *Magorově summě* jej tedy ponecháváme – v totožném znění – na obou místech. Na rozdíl od vydání z roku 1991 určil autor datum vzniku tohoto textu letopočtem 1983;

Velikonoční pohádka...

8. a 9. ř. sh.: Zde z smz. doplňujeme větu, která vypadla z vydání z roku 2011: „Prala mraky, oblohu a vítr a hrozně si přitom zpívala“;

dle smz. opravujeme „velikonoce“ na „Velikonoce“;

dle smz. opravujeme „bandasku“ na „bandasky“;

Pohádka pro Martu...

Dle smz. opravujeme verš „Budem nosit vodu...“ na „Budeme nosit vodu...“.

Ediční poznámka

V našem vydání Jirousových básnických i prozaických textů, jak byly editorsky uspořádány Martinem Machovcem pro knižní publikaci *Magorova summa* z roku 2015 v nakladatelství Torst, z níž vycházíme, nejsou zahrnuty komentáře k původu a vydávání jednotlivých děl, jmenný rejstřík, seznam výběrové literatury. Připojeny jsou pouze poznámky k jednotlivým textům, přibližující čtenáři pozadí jejich vzniku a vysvětlující některé zmiňované skutečnosti.

Hlubší zájem o uměleckou tvorbu Ivana M. Jirouse uspokojí bohatý poznámkový aparát obsažený ve 3. svazku *Magorovy summy*, jenž je výsledkem záslužné precizní badatelské práce Martina Machovce a na který našeho čtenáře odkazujeme.

Redakce MKP

Ivan Martin Jirous

Magor dětem

Edice Čeští básníci 20. století
Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.1 z 16. 6. 2020

ISBN 978-80-7602-218-8 (epub)
ISBN 978-80-7602-219-5 (pdf)
ISBN 978-80-7602-220-1 (prc)